

УДК 658.15

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ КАТЕГОРІЙ ФІНАНСОВОГО СТАНУ, ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ І ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Саленко О. В., ст. викладач (УкрДАЗТ)

У статті розглянуті основні підходи до визначення понять економічного потенціалу та ефективності діяльності підприємства. Виділені основні складові фінансового стану підприємства. Виявлено складові, які характеризують економічний потенціал і описуються співвідношенням ресурсів на момент часу. Інші складові описуються співвідношенням використаних ресурсів з отриманими фінансовими результатами за досліджуваній період і характеризують ефективність використання ресурсів. У статті досліджено сутність економічного потенціалу підприємства, його вплив на фінансовий стан і взаємозв'язок з ефективністю діяльності.

Ключові слова: фінансовий стан, фінансовий потенціал, ефективність діяльності.

ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ ВЗАИМОСВЯЗИ КАТЕГОРИЙ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ, ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Саленко Е. В., ст. преподаватель (УкрГАЗТ)

В статье рассмотрены основные подходы к определению понятий экономического потенциала и эффективности деятельности. Выделены основные составляющие финансового состояния предприятия. Выявлены составляющие, которые характеризуют экономический потенциал и описываются соотношением ресурсов на момент времени. Другие составляющие описываются соотношением использованных ресурсов с полученными финансовыми результатами за исследуемый период и характеризуют эффективность использования ресурсов. В статье исследована сущность экономического потенциала предприятия, его влияние на финансовое состояние и взаимосвязь с эффективностью деятельности.

Ключевые слова: финансовое состояние, финансовый потенциал, эффективность деятельности.

THEORETICAL STUDY OF THE RELATIONSHIP CATEGORIES OF FINANCIAL CONDITION, ECONOMIC POTENTIAL AND EFFICIENCY OF THE ENTERPRISE

Salenko E. V., senior teacher (UkrGAZhT)

This paper describes the main approaches to definitions of economic potential and efficiency of the company. The basic components of financial condition. We found ingredients that characterize the economic potential and describes the ratio of resources on time. Other components are described by the ratio of used resources obtained financial results for the period under review and characterize the efficiency of resource use. The article investigates the nature of the economic potential of the company, its impact on the financial position and relationship with performance management.

Keywords: financial condition, financial capacity, the efficiency of working.

Постановка проблеми. В сучасних умовах кризової ситуації в економіці України значно посилюється важливість оцінки та аналізу економічного потенціалу підприємства. Відсутність або нестабільність такого потенціалу може призвести до настання фінансової кризи на підприємстві або навіть до його банкрутства. І навпаки, високий рівень економічного потенціалу виступає надійною базою для забезпечення ефективної діяльності підприємства протягом наступного періоду та подальшого сталого розвитку.

Об'єктивна оцінка економічного потенціалу повинна сприяти суттєвому підвищенню

обґрунтованості управлінських рішень з забезпечення поточної діяльності та розвитку підприємства. Саме тому питання визначення та підтримання оптимального рівня економічного потенціалу завжди є актуальним.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Протягом багатьох років економісти ведуть дискусії щодо економічного змісту поняття «потенціал», визначають напрямки його класифікації та виокремлюють види, найбільш значущі з точки зору розвитку як макро-, так і мікроекономіки. Зокрема ці питання розглядалися в працях Ковальова В.В. [1], Абалкіна Л.І., Бачевського Б.Є. [2], Краснокутської Н.С. [3],

Струмиліна С.Г., Архангельського В. М., Решетняк О.О., Мец В.О. [4], Отенко І.П. [5] тощо.

Проведені дослідження показали, що спільної концепції щодо сутності економічного потенціалу досі не вироблено. Більше того, наукові підходи до визначення цього поняття суттєво розрізняються між собою.

З одного боку, поняття економічного потенціалу довгий час було притаманно застосовувати лише до регіонів та країн. З іншого боку, під економічним потенціалом розуміли складну сукупність окремих субпотенціалів: техніко-технологічного, кадрового, фінансового, інноваційно-інвестиційного та управлінсько-збутового. Третій підхід визначає економічний потенціал як резерв покращення виробничо-господарської діяльності підприємства – невикористані можливості підвищення ефективності виробництва, посилення дії факторів його зростання, усунення впливу негативних факторів.

Метою статті є дослідження взаємозв'язку понять економічного потенціалу і ефективності діяльності підприємства з категорією «фінансовий стан».

Викладення основного матеріалу дослідження. Існує ціла низка досліджень, в яких надається визначення економічному потенціалу держави, окремої галузі, підприємства тощо і розкривається зміст цієї економічної категорії.

Взагалі потенціал (від лат. *potentia* – сила) означає засоби, запаси, джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані, використані для досягнення певної мети (наприклад, здійснення плану, виконання завдання). З іншого боку під потенціалом можна розуміти «приховані можливості» окремого підприємства, суспільства, держави в певній галузі, наприклад, майновий потенціал, виробничий потенціал тощо, які в господарській практиці завдяки праці можуть стати реальними. Особливе місце в розмаїтті визначень посідає поняття економічного потенціалу.

В широкому сенсі економічний потенціал являє собою сукупну здатність економіки держави (народного господарства), її галузей або окремих підприємств виробляти промислову та сільськогосподарську продукцію, здійснювати перевезення вантажів та пасажирів, капітальне будівництво тощо з метою задоволення потреб населення і суспільства, а також для забезпечення розвитку виробництва та споживання. Таке визначення, надане ще в 70 роках ХХ століття, зберігає сенс і в наш час.

Визначається рівень економічного потенціалу країни за допомогою складної системи понять, до якої включають її природні ресурси, накопичене національне багатство, кількість трудових ресурсів та якість їх професійної

підготовки, обсяг виробничих потужностей підприємств, тобто складові виробничих сил суспільства. Обсяг накопиченого національного багатства не тільки відображає економічний потенціал, але й зумовлює можливості майбутнього економічного зростання.

На рівні окремого підприємства під економічним потенціалом слід розуміти його здатність досягати мети, поставленої перед ним, використовуючи для цього матеріальні, фінансові та трудові ресурси, які є в його розпорядженні. Можливість оцінки наявності і напрямків використання матеріальних і фінансових ресурсів підприємства надає фінансова звітність, зокрема баланс. В результаті оцінки двох груп активів за балансом – оборотних (майно підприємства) та оборотних отримують характеристику двох складових економічного потенціалу – майнового потенціалу (майнового стану підприємства) та фінансового потенціалу.

Майновий потенціал характеризується величиною, складом та станом активів, перш за все довгострокових, якими володіє та розпоряджається підприємство для досягнення конкретних цілей в ході виробничої або фінансово-інвестиційної діяльності.

Фінансовий потенціал, в свою чергу, відображається в деяких активних та пасивних статтях балансу та в співвідношенні між ними. Загальна характеристика фінансового потенціалу підприємства може бути виконана як з позиції короткострокової перспективи: оцінка та аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства, так і з позиції довгострокової перспективи: оцінка та аналіз фінансової стійкості.

Однак майновий стан, ліквідність та фінансова стійкість в свою чергу є складовими такої важливої фінансової категорії як фінансовий стан підприємства (рисунок 1). Класичний підхід виділяє в фінансовому стані 7 основних складових.

З наведеної схеми легко можна побачити, що саме перші три групи показників (показники оцінки майнового стану підприємства, показники ліквідності та платоспроможності, показники фінансової стійкості та стабільності підприємства) безпосередньо характеризують стан підприємства на певний момент часу. Тому сучасний підхід дещо звужує поняття фінансового стану.

Показники ж інших груп (ділової активності, прибутковості, рентабельності підприємства, акціонерного капіталу) надають характеристику результатам діяльності підприємства за період, які впливають на фінансовий стан, але не характеризують його. Більшість з цих показників дорівнює співвідношенню отриманого ефекту або вироблених економічних благ (прибуток або дохід) до об'єму витрачених на це ресурсів. Це відповідає

визначенню поняття «ефективність», яку розуміють як результативність процесу, операції, проекту, визначену як відношення ефекту, результату до витрат, що зумовили його здобуття.

Таким чином, складові фінансового стану, які характеризують період, можуть використовуватись для оцінки рівня ефективності діяльності.

Рис. 1 – Взаємозв'язок складових економічного потенціалу і ефективності діяльності з фінансовим станом підприємства

Отже доведено, що складові фінансового стану підприємства за класичним підходом, можуть бути поділені 2 групи: складові економічного потенціалу та складові ефективності діяльності (рисунок 2).

Будучи основою для прийняття управлінських рішень, економічний потенціал підприємства розглядається науковцями, як узагальнений показник, що характеризує розвиток виробничих сил і виробничих й невиробничих відносин. Його величина залежить від великої кількості факторів, зокрема оптимального співвідношення окремих видів економічних ресурсів, що залучені у господарську діяльність; рівня організації виробництва й праці; ефективності діючої системи управління підприємством. Одним із головних факторів впливу можна вважати фінансовий результат,

отриманий підприємством протягом звітного періоду.

Стосовно підприємства, «економічний потенціал» є важливою динамічною характеристикою діяльності підприємства, яка одночасно:

- відображає стан підприємства щодо вимог зовнішнього й внутрішнього середовища на певну дату;
- виступає базою для його виробничої діяльності у майбутньому періоді;
- використовується як критерій оцінки результативності його роботи в попередньому періоді.

Таким чином, з одного боку економічний потенціал впливає на якість та ефективність діяльності підприємства, а з іншого – навпаки, залежить від неї (рисунок 3).

Рис. 2 – Взаємозв'язок категорій «фінансовий стан», «економічний потенціал» та «ефективність діяльності»

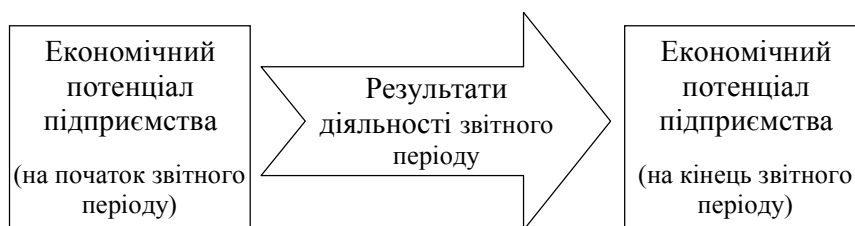

Рис. 3 – Взаємовплив економічного потенціалу і ефективності діяльності підприємства

Саме ця подвійність і викликає постійну актуальність питання щодо регулярної оцінки та аналізу економічного потенціалу підприємства.

Розглянемо окремі випадки взаємовпливу економічного потенціалу та результативності діяльності підприємства.

Якщо на початку існування підприємства йому було надано достатню кількість ресурсів високої якості переважно за рахунок власного капіталу, то початковий рівень економічного потенціалу можна вважати високим. Це дає необхідні підстави для ефективною діяльності підприємства на протязі наступного періоду. Звичайно, початковий стан підприємства – не єдина умова високої ефективності (наприклад, у

разі нерационального управління підприємством будь-який потенціал не буде використаний гідно), але досить значущий. Він надає перевагу підприємству перед його конкурентами. У разі плідної діяльності підприємство має шанс ще більше підвищити рівень свого потенціалу і забезпечити собі ще більш успішне майбутнє.

На перший погляд тільки що була доказана первинність рівня економічного потенціалу для забезпечення життєдіяльності підприємства. Але все не так однозначно. Так, якісне використання різноманітних ресурсів підприємства здатне значно покращити не дуже якісний стан активів. Однак можливі й інші варіанти розвитку подій. Основні з них наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Варіанти взаємобумовленості рівнів економічного потенціалу (ЕП) та результатів діяльності

Початковий рівень ЕП	Якість діяльності за період	Кінцевий рівень ЕП	Коментар
1	2	3	4
+	+	+	Високий рівень ЕП дозволив підприємству якісно відпрацювати за період та ще більше покращити своє становище
+	-	+	Високий рівень ЕП не дозволив якісно відпрацювати за період, але рівень потенціалу залишився прийнятним

1	2	3	4
+	-	-	Високий рівень ЕП не був якісно використаний за період, в результаті чого рівень потенціалу став незадовільним
-	+	+	Низький рівень ЕП не завадив підприємству результативно відпрацювати і покращити своє становище
-	+	-	Низький рівень ЕП не завадив підприємству результативно відпрацювати, але загальне становище залишилось незадовільним
-	-	-	Низький рівень ЕП не дозволив підприємству результативно відпрацювати, тому загальне становище значно не змінилося

Звичайно, це не повний перелік варіантів. Крім того, наведені ситуації можуть мати підваріанти, в яких позитивний (або негативний) кінцевий рівень економічного потенціалу краще (або гірше) початкового рівня. Тобто, залишаючись на прийнятному рівні, потенціал може як покращуватись, так і погіршуватись. Крім того, зміни можуть відбуватись як значні, так і неprinципові.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, розглянутий підхід до сутності фінансового стану підприємства є підставою до вилучення з нього:

- складових категорії економічного потенціалу, що безпосередньо характеризують становище підприємства на певний момент часу;
- складових категорії ефективності діяльності, що надають характеристику якості діяльності підприємства за період.

Проведене теоретичне дослідження підкреслює наявність зв'язку між економічним потенціалом та ефективністю діяльності підприємства, вказує на неоднозначність цього зв'язку і доказує важливість поглиблення його подальшого вивчення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Ковалев, В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры. / В.В. Ковалев. - М.: Финансы и статистика, 2001. - 560 с.
- 2 Бачевський, Б. Є. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посіб. / Б. Є. Бачевський, І. В. Заблодовська, О. О. Решетняк. - К. : Центр учбової літератури, 2009. - 400 с.
- 3 Краснокутська, Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. / Н. С. Краснокутська. - К. : Центр навчальної літератури, 2005. - 352 с.
- 4 Мец, В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навч. посіб. / В.О. Мец. - К.: Вища школа. - 2003.
- 5 Отенко, И. П. Стратегическое управление потенциалом предприятия: монография / И. П. Отенко. - Харьков: ХНЭУ, 2006. - 256 с.
- 6 Экономический анализ: Учебник для вузов / Под ред. Л.Т.Гиляровской. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. - 527 с.

*Рецензент д.е.н., доцент УкрДАЗТ Калініченко Л.Л.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Назаренко І.Л.*

УДК 338.04.001

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КЕРОВАНО-ОРГАНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Сластяникова А. І., асистент (УІПА)

У статті побудована модель залежності ресурсного потенціалу керовано-організаційного розвитку підприємства машинобудування від коригованих змін чистого прибутку. Визначено, що залежність ресурсного потенціалу керовано-організаційного розвитку підприємств машинобудування від коригованих змін чистого прибутку є досить щільною. Зроблено висновок, що застосування моделювання дасть змогу підприємствам машинобудування при наявності чистого прибутку (збитку) робити поточний прогноз рівня ресурсного потенціалу керовано-організаційного розвитку підприємств, а також ефективніше управляти чистим прибутком.

Ключові слова: *модель, залежність, ресурсний потенціал, керовано-організаційний розвиток, чистий прибуток*